

Kommentti Markku Ollikaisen kirja-arvosteluun »Vihdoin selkeyttä Vuotos-vyyhteen»

JOUKO VARJONEN

Apul.prof. *Markku Ollikainen* arvioi kirja-arvostelussaan (Kansantaloudellinen Aikakauskirja 4/1992) VATTin julkaisun »Vuotos-hankkeen yhteiskuntataloudellinen kannattavuus» tuoneen vihdoin selkeyttä Vuotos-vyyhteen.

Kahteen otteeseen, ensin 1970-luvun alussa ja sitten 1991–92 kauppa- ja teollisuusministeriön Vuotos-töryhmän jäsenenä Vuotoskysymykseen tutustuneena en voi yhtyä kirja-arvostelussa esitettyyn johtopäätökseen.

Käytännössä kysymys vuosina 1991–92 tehdyissä selvityksissä oli siitä, annetaanko Kemijoki Oy:lle lupa rakentamisluvan hakemiseen Vuotoksen allasta varten, ei siis varsinaisesta rakentamispäätöksestä. Luvan epäminen vesioikeuskäsittelyprosessin aloittamiselta olisi edellyttänyt näyttöä siitä, että hanke ei ole energiataloudellisesti riittävän kannattava tai että vahingot ympäristölle ja väestölle ovat kiistatta hyötyjä suuremmat. Kemijoki Oy:n toimenpiteitä rajoittaneen 1980-luvun alusta voimassaolleen kiellon jatkaminen ilman tällaista perustetta olisi parhaiten taannut sen, että hallitsematon ja Lapissa väestön kannalta onneton Vuotos-keskustelu olisi jatkunut aikaisemman tyyppisenä edelleen.

VATTin selvityksen tulos, jonka mukaan Vuotoksen energiataloudellinen kannattavuus olisi kyseenalainen ja hanke siten yhteiskuntataloudellisesti katsottava ympäristöhaittojen

vuoksi tappiolliseksi, olisi ainakin allekirjoitaneelle riittänyt perusteeksi pysymiselle 1980-luvun alussa valitulla linjalla. Käytännössä näin ei kuitenkaan käynyt, koska VATTin tulos johtui perusaineiston käsittelyvirheistä.

VATTin selvitys sisälsi erinäisten mm. työvoimaviranomaisten ja KTM:n käsityksistä poikkeavien tulkinnallisten tekijöiden ohella kolme aineiston käsittelyvirhettä, joista jokainen korjattuna olisi yksinäänkin vaikuttanut selvityksestä julkistettuihin päätelmiin merkittävästi:

1. VATT sisällytti Vuotos projektin kustannuksin nimikkeellä »pääomakustannukset» 119 milj.mk. Ko. kustannuserä oli saatu Kemijoki Oy:n vaihtoehtoisista korkolaskelmista, joita oli tulkittu virheellisesti. Vastaavaa kustannuskomponenttia ei sisältynyt vertailuvaihtoehtoon.
2. VATT tarkasteli Vuotosprojektin kannattavuutta vaihdellen diskonttokorkoa välillä 5–7 %. Vertailuvaihtoehto oli laskettu 5 %:n korolla, ja käytettäessä muuta korkokantaa olisi vertailuvaihdosta saatua sähkön hintaa pitänyt muuttaa vastaavasti, jotta koron vaikutuksesta kannattavuuteen olisi ollut mahdollista tehdä johtopäätöksiä.

Käytännössä korkotason nousu vaikuttaa Vuotoksen suhteelliseen edullisuuteen huomattavasti vähemmän kuin VATT-selvitys

antaa ymmärtää. Lisäksi taloustieteilijät eivät edelleenkään ole yksimielisen vakuutuneita yli 5 %:n reaalikoron käyttämisen mielekkyydestä pitkäikäisten investointien vertailussa.

3. VATT lisäsi Kemijoki Oy:n kustannuslaskelmaan 100 milj.mk:n työllisyystuen ottamatta huomioon ko. tuen merkitystä Kemijoki Oy:n alkuperäisessä laskelmassa. Kemijoki Oy:n laskelmissa ko. tuki koski velvoitettyöttömiä käyttöä raivaukseen (ml. ns. täydellinen raivaus), jota Kemijoki Oy:n käsityksen mukaan ei välttämättä tarvittaisi. Kemijoki laski omiksi raivauskustannuksikseen 80 milj.mk, ja mikäli niihin sisällytettäisiin myös täydellinen raivaus Kemijoki Oy:n omana työnä, 120 milj.mk.

VATTin laskelma (raivauskustannukset 180 milj.mk) sisältää raivauksen kahteen kertaan 3 metrin korkeudelle (ensin Kemijoki Oy:n työnä, sitten työllisyystyönä) ja yhden kerran työllistettävien työnä tämän rajan alapuolelle. Virheen vaikutus lopputulokseen oli noin 60 milj. markkaa olettaen, että Kemijoki Oy velvoitetaan täydelliseen raivaukseen. Myöhemmin VATT varmuuden vuoksi huomioi osan raivauskustannuksista (täydellinen raivaus) vielä kertaalleen ns. Vuotospaketista aiheutuvana kustannuksena.

Vuotostyöryhmä julkisti Vuotoksen energiataloudellisen hyödyn siten, että laskelman 0-vuotena käytettiin kuten annuiteettilaskelmissa yleensäkin, projektin valmistumisvuotta. Kuten VATT aivan oikein huomauttaa, yhteiskuntataloudellisen hyödyn laskemiseksi ko. tulos olisi ollut syytä muuntaa siten, että tarkasteluvuodeksi olisi otettu projektin aloitamisvuosi. Tämä laskee Vuotostyöryhmän ilmoittaman hyödyn lukuarvoa noin 170 milj.mk ilmoitetusta runsaasta 400 milj. markasta. Muut VATTin Vuotostyöryhmän työtä koskevat merkittävimmät syytökset (työllisyystuen väärä käsittely ja diskontattujen ja diskonttaamattomien erien holtiton vertailu) ovat virheellisiä ja pohjautuvat edellä kohdissa 1 ja 3 kosketeltuihin aineistotulkintoihin. On syytä myös todeta, että syksyn 1991 devalvaatio ja sen jäl-

keinen valuuttakurssikehitys on lisännyt Vuotoshankkeen edullisuutta suhteessa vertailuvaihtoehtoon. Valuuttakurssien vaikutusta VATT ei kuitenkaan katsonut tarpeelliseksi huomioda selvityksessään siitä huolimatta, että talvella tai keväällä 1992 ei ollut näkyvissä tekijöitä, jotka vahvistaisivat markan kurssia.

Vuotostyöryhmä huomioi vaihtoehtoprojektin sähkön hinnassa, kustannukset kaasupäästöjen puhdistuslaitteistoista sekä ko. laitteistojen aiheuttaman lisäyksen käyttökustannuksiin Ekono Oy:n laskelmien mukaisena. Sen sijaan puhdistamatta jäävien päästöjen haittoja ei sisällytetty laskelmaan, ei myöskään päästömaksuja toisin kuin apulaisprofessori Ollikainen kirja-arvostelussaan oletti. Siten myöskään edullisin vaihtoehtoinen energiantuotantotapa ei ole »puhdas», vaan siihenkin jää ympäristöhaittoja, jotka tulisi huomioda yhteiskuntataloudellista kannattavuutta laskettaessa.

Apul.prof. Ollikainen katsoo, että Vuotoselvitys olisi erinomainen esimerkki VATTin hyödyllisyydestä. Ainakin KTM:ssa hyödyt ilmenivät eräiden virkamiesten kiireiden huomattavana lisääntymisenä: VATTin selvitys poiki useita kanteluita ja selvityspyynnöitä, joiden käsittelyssä kesä 1992 sujui mukavasti. Toiset viranomaiset puolestaan pääsivät lukemaan näin syntyneitä hengentuotteita. Myös Kemijoki Oy:n insinööreille tuli uutta kirjoittamista, jolloin kaikkien työllisyys oli taattu. Muina hyötyjinä on mainittava julkinen sana, joka sai paljon yleisöä kiinnostavaa ja tunteisiin vetoavaa aineistoa, samoin kuin Eduskunta, jonka mahdollisuudet verrytellä verbaalisia kykyjään Vuotosaiheen avulla lisääntyivät. Ehkäpä taloustiedekin sai kokemuseräistä tietoa teorioiden käytäntöön soveltamisen vaikeudesta.

Lopuksi muistuttaisiin siitä, että päätös Vuotos-projektin toteuttamisesta tehdään vasta lupaehtojen selvittyä, jolloin hankkeen energia- ja yritystaloudellinen kannattavuus voidaan laskea nykyistä tarkemmin. Lienee varmaa, että laskelmat sekä tehdään että tarkastetaan huolellisesti ennen rakentamis- tai hankkeesta luopumispäätöstä.